

A közzététel időpontja: 2023. augusztus 4.
Az alkalmazás kezdő dátuma: 2024. január 1.

ROMÁN NÉPISMERET

RÉSZLETES ÉRETTSÉGI VIZSGAKÖVETELMÉNY

A) KOMPETENCIÁK

A vizsgázó:

- ismerje Románia földrajzi elhelyezkedését, hegységeit és vizeit;
- legyen jártas a térképhasználatban;
- legyen képes Románia gazdasági és természetföldrajzának szöveges bemutatására;
- legyen képes a különböző régiók földrajzi, történelmi, kulturális sajátosságainak a bemutatására;
- rendelkezzen alapismeretekkel a hazai románság földrajzi elhelyezkedéséről, településtörténetéről, mindennapi életkörülményeiről;
- mutassa be a településföldrajzi viszonyok hatását a honi románság életmódjára;
- tudjon önállóan is információkat gyűjteni tárgyi és írásos történelmi forrásokból, magazinokból, tanulmányokból és filmekből;
- legyen képes a román, a magyar és az egyetemes történelmi ismeretek összekapcsolására;
- ismerjen fejedelmekről szóló történelmi legendákat, filmeket és más művészi alkotásokat;
- legyen képes jelentős román, magyar és egyetemes történelmi események térben és időben való elhelyezésére, nevek és helyek összekapcsolására;
- ismerje a román nemzetiség történetének legfőbb jellemzőit, hazai településterületeit, természet és gazdaságföldrajzi meghatározóit;
- rendelkezzen alapismeretekkel a történelmi és a mai Magyarország románságának (művelődés) történetéből;
- értse a(z) (újra)telepítések okait és körülményeit;
- legyen képes tárgyi (archív fotók, muzeális értékű tárgyak) és írásos emlékek (régí levelek, anyakönyvek) alapján felvázolni a saját faluja (hely)történetét;
- ismerje az alapvető nemzetiségi és állampolgári jogszabályokat;
- legyen képes azoknak a szociológiai sajátosságoknak a bemutatására, amelyek meghatározzák a népcsoporthoz tartozók kapcsolatrendszerét;
- tudja ismertetni a román nyelvjárások és a tájnyelvi változatok főbb sajátosságait;
- legyen önálló véleménye a kettősnyelvűségről és a kétnyelvűségről;
- legyen képes ok-okozati összefüggésekben megérteni az egyházszakadás közvetlen és közvetett okait;
- legyen képes a magyarországi románság tárgyi és szellemi értékeinek többszemponútú jellemzésére;

- fedezzen fel párhuzamokat a román és a magyar népi kultúrában; ősi motívumok vándorlásában;
- legyen képes a különböző nemzetiségi kultúrák kölcsönhatásának a felismerésére, azonosságok és különbözőségek lényeglátó bemutatására szóban és írásban egyaránt;
- ismerje az ortodox templomok főbb építészeti stílusjegyeit;
- értse a hagyomány és újítás kölcsönhatását, az értékmentés- és teremtés filozófiáját;
- legyen véleménye a média szerepéről a hagyományörző és teremtő tevékenységben;
- legyen képes a földrajzi, történelmi, művelődéstörténeti, etnológiai és művészeti ismeretek ötvöztetésére;
- legyen tájékozott a színház, a zene, a filmművészet, a tudományok, a technika és a sport világában.

B) TÉMAKÖRÖK

1. Földrajzi ismeretek

Témák	Követelmények
1.1 Általános ismeretek Románia földrajzáról	Románia helye Európában. Földrajzi fekvése, szomszédos országai. Földrajzi, történelmi jellemzői. Jelentősebb térségei, régiói és etnográfiai tájegységei.
1.2 Románia földrajzi, történelmi arculata	Népessége, etnikai összetétele. Természeti adottságai, hegységei, vizei. Növény és állatvilágának jellemzői.
1.3 Népességének etnikai összetétele, településszerkezete	Településtípusai. Népei. Románok és magyarok együttélése határon belül és azokon túl.
1.4 Földrajzi jelképei (nép)művészeti alkotásokban; Etnogeográfiai tájegységei	Románia specifikus jelképei legendák, mítoszok, mondák tükrében. Pl. Bukarest legendája (Bucur pásztor); Román Ateneum (a román kultúra szimbóluma); Eminescu hársfája (a szerelemesek fája).
1.5 Turizmus	Síkvidéki, hegyi, hegyaljai, balneoklimatikus üdülőhelyek. Gyógyturizmus, falusi turizmus.
1.6 A magyar-román határ menti települések földrajzi helyzete	Településföldrajzi viszonyok elemzése, nyelvállapot. Hatásuk a románság életmódjára.

1.7 Tájegységek alakok találkozása	Földrajzi, történelmi, vallástörténelmi, művészeti ismeretek integrált közvetítése. Tájegységek, történelmi korok és alakok találkozása a művészet és a tudomány alkotásaiban (pl. <i>Olt völgye</i> , <i>Cozia kolostor</i> , <i>Mircea cel Bătrân</i> , <i>G. Bogza Curtea Oltului</i> , <i>Goga Oltul</i> , <i>I. Minulescu Pe malul Oltului</i>).
---	---

2. Történelmi ismeretek

2.1 A románok története

Témák	Követelmények
2.1.1 A kezdetek	Az élet első jelei a mai Románia területén. A román nép és nyelv kialakulásának tényszerű ismerete.
2.1.2 A román államok létrejötte	A feudális államok berendezkedésének feltételei. A vajdaságok mint az első politikai formációk Moldovában és Havasalföldön.
2.1.3 A török veszély	A román fejedelemségek és a török terjeszkedése. Havasalföld és Moldova helyzetének megszilárdulása, fejlődése.
2.1.4 A nemzeti újjászületés kora	Az erdélyi románok a 18. században. Az erdélyi és a magyarországi parasztság helyzete. Horea, Cloșca és Crișan felkelése és annak következményei. Tudor Vladimirescu forradalmi mozgalma. A „Szervezeti Szabályzat” és a fejedelemségek. Az erdélyi és a magyarországi románok a reformkorban és az 1848-as forradalomban. Az 1848-as forradalom a román fejedelemségekben.
2.1.5 A modern állam kiépítése	A fejedelemségek egyesülése. A román nemzeti állam megszületése. Cuza reformjai. Az 1867-es kiegyezés és az erdélyi románok helyzete. Románia és a függetlenségi háború. A királyság kikiáltása. A románok a dualizmus kori magyar államban, nemzetiségi politika.

Témák	Követelmények
	Az erdélyi kérdés Romániában. Románia és az első világháború.
2.1.6 Románia az első világháború után	Románia a Párizs környéki békék után. A királyi diktatúra. A Vasgárda kormányra kerülése. Antonescu és a légionárius nemzeti állam létrehozása.
2.1.7 A második világháború és hatásai	Románia hadba lépése és a harctéri események. Románia és a szovjet érdekszféra. Románia átállása a Szovjetunió oldalára. A <i>Vörös hadsereg</i> Románia területén. Rendszerváltás.
2.1.8 A kommunista diktatúra Romániában	Társadalmi, gazdasági változások a második világháború után. A kommunista diktatúra kiépítése. A személyi kultusz következményei.
2.1.9 A romániai rendszerváltozás	A temesvári és bukaresti forradalom. A szocialista rendszer megszűnése és a demokratikus többpártrendszer kialakulása.
2.1.10 Történelmi korok és alakok találkozása	Földrajzi, történelmi, vallástörténeti, művészeti ismeretek integrált közvetítése. Tájégségek, történelmi korok és alakok találkozása a művészet és a tudomány alkotásaiban (pl. <i>Olt völgye</i> , <i>Cozia kolostor</i> , <i>Mircea cel Bătrân</i> , <i>G. Bogza Curtea Oltului</i> , <i>Goga Oltul</i> , <i>I. Minulescu Pe malul Oltului</i>).
2.1.11 Tudományok	A különböző tudományok (matematika, fizika, kémia, biológia, földrajz, történelem, filozófia, nyelvészet) román származású világhírű tudósai. Kutatásaik rövid összefoglalása. A repüléstudomány nagyjai. Világhírű sportolók.

2.2. A magyarországi románok (hely)története

Témák	Követelmények
2.2.1 A 18. század előtti múlt nyomában	A hazai románság életének színtere, a Körösök és a Maros közti vidék ismerete. A család- és helységnevek szerepe az eredet feltérképezésében. Történelmi tények adatok tükrében.
2.2.2 A török hódoltság korában	Letelepedés, földrajzi elhelyezkedés. Evlia Celebi feljegyzéseiből (gyulai vár, 1666). A gyulai vár szerepe a török hódoltság idején. E régió elnéptelenedésének okai és következményei.
2.2.3 A 18. század az újratelepítés időszaka (1718–1746)	Az újratelepítések okai, folyamata és eredményei. Bihar, Békés és Csanád megye újjászerveződése. A túlélés alaptényezőinek (<i>nyelv, ortodox vallás, szokások, művészetek</i>) ismerete. Az erdélyi románság számának és arányának gyarapodása.
2.2.4 Helytörténet	Elek, Battonya, Békéscsaba, Kétegyháza, Méhkerék, Pusztatömlök, Gyula, Körösszakál, Körösszegapáti, Bedő, Pocsaj, Magyarcsanád helytörténete. Első megjelenése történelmi dokumentumban, alapítólevélben. Tulajdonosai (<i>híres magyar és német családok felsorolása</i>). Lakossága: etnikai, felekezeti összetétele. Hitélete; oktatása; művelődésszervezése. Endogámia-exogámia kérdésköre.
2.2.5 Nemzeti-kulturális törekvések	Az Erdélyi Iskola szerepe. Az Osztrák-Magyar Monarchia macedo-román közösségeinek jellemzése. Kiemelkedő személyiségek. Szerepvállalásuk a gazdasági és a kulturális életben.
2.2.6 Neves személyiségek	Moise Nicoara, Gheorghe Pomut (Pomutz György), Iosif Vulcan, Iosif Ioan Ardelean, David Voniga, Stefan Rusu és mások a magyarországi románság szolgálatában. Hitvallásuk, mecénási szerepük, küldetésstudatuk jellemzése. A hazai román történetírás jelentősége (I. Ioan Ardelean: Monographia). Ștefan Rusu Testamentuma. Legendák Gheorghe Pomutról és Ștefan Rusuról. A Petru Maior egyesület szerepe.
2.2.7 Kulturális intézmények, iskola, oktatás, alapítványok	Az egyházi iskolák. Román állami iskolák.

Témák	Követelmények
	Felsőoktatás. Az alapítványok szerepe a magyarországi románok kulturális életében. Alapítványok: Gozsdu, Ghiba-Birta Elena, Pap Teodor, Tegle Petru.
2.2.8 A román nyelvű sajtó és kiadványok	Sajtótörténeti alapismeretek 1918-ig. A <i>Familia</i> és a <i>Lumina</i> című lap(ok) jelentősége. Egyéb sajtótermékek, évkönyvek, kiadványok.
2.2.9 Kulturális élet a 20. század második felében	A társadalmi-kulturális kontextus fejlődése. A magyarországi románság művelődéstörténetének főbb szakaszai. A jelentősebb román intézmények rövid története (pl. iskolatörténet). A Magyarországi Románok Kutató Intézete. Kiadványok (<i>Simpozion, Annales, Izvorul, Din traditiile populare ale românilor din Ungaria</i> stb.). Felsőoktatási Intézmények, Mass-media.

3. Társadalmi ismeretek

Témák	Követelmények
3.1 A hazai román népcsoport szociológiai ismérvei	A nemzetiségi közösség (szűkebb és tágabb) kapcsolatrendszere.
3.2 A közösségi összetartozás tudata és jellemző megnyilvánulási formái	Egyéni és kollektív identitástudat, kettős kötődés, kétnyelvűség, kettős nyelvűség. Az asszimiláció (<i>okai, jellemzői, fokozata, iránya</i>).
3.3 Az ortodox kereszténység kialakulása és jellemzői	Főbb dogmatikai, egyházfegyelmi és liturgikus eltérések az ortodox és a római katolikus szertartás között.
3.4 A protestantizmus, (neo)protestáns egyházak	A protestantizmus lényege. Hatása a (román) kultúra fejlődésére. A baptista, pünkösdista román ajkú közösségek szerepe a nyelv ápolásában.
3.5 Reflektálás a társadalmi változásokra a színház, filmművészet eszközeivel	Színháztörténeti alapismeretek. Nagynevű román (film)színészek, (film)rendezők, dramaturgok.

4. Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek

Témák	Követelmények
4.1 A nemzetiségpolitika jogszabályi keretei	Nemzetiségi törvény. Az alapvető jogok biztosának, illetve a Magyarországon élő Nemzetiségek Jogainak Védelmét Ellátó Biztoshelyettesének szerepe. A nemzetiségpolitikai törvénykezés hatásai az intézmények működésére. Önkormányzatok, egyesületek szerepe a közösség fennmaradásában.

5. A román nemzetiség nyelvével kapcsolatos ismeretek

Témák	Követelmények
5.1 A román nyelv eredete	A neolatin nyelvek. A román nyelv rövid keletkezéstörténete. Román nyelvterületek bemutatása.
5.2. Az irodalmi nyelv	A román nyelv irodalmi változata. Stílusfajták.
5.3 Nyelvjárások, tájnyelvi változatok	A román dialektusok sajátosságai.
5.4 A hazai románok nyelve Nyelvcsere	A magyarországi román nyelvjárások jellemzői (lásd hazai román népmesék). A nyelvcsere típusai. A nyelvcserét előidéző faktorok. A kétnyelvűvé válás körülményei. A magyarországi sztenderd román. Nyelvválasztási szokások.
5.5 Nyelv-identitás	Ifjú nemzedék - család, iskola, egyházak, mass-media, nyelv. Magyarországi román költők (<i>Magdu Lucian, Berényi Mária</i>) versei az anyanyelvről, identitásról.

6. Néprajzi ismeretek

6.1 A magyarországi románok népi kultúrája

Témák	Követelmények
--------------	----------------------

6.1.1 Román és más ajkú (paraszti) közösségek együttélése	Kölcsönhatások a magyar és a román népi kultúrában. Elődeink alkalmazkodása a földrajzi és kulturális környezethez.
6.1.2 A tradicionális típusú család	A család felépítése, kapcsolatrendszere, hierarchiája.
6.1.3 Ősi tevékenységek és mesterségek	A magyarországi románok ősi tevékenységei és mesterségei.
6.1.4 Népi textíliák	A szőtt, hímzett textíliák mint a paraszti lakásbelső legjellegzetesebb román elemei. A szöttesek rendeltetése, esztétikája. A vászonszövés művészete (<i>textíliák, eljárások, hímzsminták</i>).
6.1.5 Ruházkodás	A magyarországi románok ruházata. Etnikai jellege, rendeltetése. Honi nemzetiségek (németek, szlovákok, szerbek) népviselete (főbb jellemzői).
6.1.6 Népi étkezési szokások, speciális ételek	A hazai románok hétköznapihoz és ünnepekhez kötődő speciális ételei.
6.1.7 Naptári ünnepek és szokások	A naptári ünnepek szokásköltészete. Ünnepek megjelenítése szabadon választott szépirodalmi alkotásokban.
6.1.8 Az átmeneti rítusok	Születési szokások, hiedelmek és népi alkotások (bölcődalok). Az ortodox keresztelő jelképrendszere. A lakodalom előtti (nép)szokások. Lakodalmi szokások, folklór alkotások, szakrális és profán szimbólumok. Ősi hiedelmek és jelképek a temetési szertartásban. Szokásköltészet. A halál mint a menyegző Szentsége a román költészetben (<i>pl. Miorita</i>).
6.1.9 Népi hiedelmek, babonák	Pozitív és negatív (elő)jelek. Mítikus lények.
6.1.10 Népi gyógyászat	Mágikus eljárások. Ráolvasások. A népgyógyászat költészete.
6.1.11 A gyermek helye és szerepe a tradicionális közösségekben és a mai modern társadalomban	A gyermek jogai és kötelességei. Gyermekjátékok, -színház, -folklór. Játékszerkészítés a tradicionális faluban. A mai gyermek és az internet.
6.1.12 Népi líra	A „ <i>Doina</i> ” téma- és formavilága, egyedi hangulata. A <i>vágy</i> , a <i>táj</i> és a <i>szerelem</i> élménye román folklóralkotásokban.
6.1.13 Népi epika	Legendák „Bologu” betyárról. Egyetemes, nemzeti és helyi motívumok

	V. Gurzau, T. Simonca, M. Purdi meséiben. A mese szerepe a hajdani és a mai gyermek életében. Növények, madarak, állatok legendái.
--	--

7. A román nemzetiség épített környezete

Témák	Követelmények
7.1 Lakókörnyezet, lakóház	A falu képe (<i>utcák, épületek</i>). Az alföldi jellegű lakóházak típusai. A gazdasági építmények jellege, rendeltetése. A lakóház belső elrendezése, díszítőelemei. Bútorzata (<i>jellegzetes geometriai formák, díszítőelemek</i>).
7.2 A szent építmények stílusjegyei	Külső és belső építészeti stílusjegyek, freskókompozíciók.
7.3 Képzőművészet	Építészeti és képzőművészeti stílusok (pl. <i>a bizánci, brâncoveanui, argesi, moldvai stílus</i> stb.). A román építészet és képzőművészet remekműveiből (öt-hat mű bemutatása). A magyarországi románok képzőművészete (átfogó bemutatás).

8. A román nemzetiség zenéje és tánc kultúrája

Témák	Követelmények
8.1 Tradicionális összejövetelek	A vásár- és ünnepnapos táncok. A bihari táncok jellemzői. A rigmusköltés szerepe, téma- és formavilága.
8.2 Népi dráma (színjátszás)	Paraszti karnevál: turkajárás, maszkos alakoskodások. Betlehemezés, misztérium- és egyéb népi színjátékok mögöttes tartalmainak megfigyelése.
8.3 Népzene és néptáncművészet	Román népdalgyűjtemények, bihari táncok.
8.4 Klasszikus zene	Világhírű román származású zeneszerzők, operaénekesek.

C) VIZSGALEÍRÁS

A vizsga részei

Középszint	
Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
projekt	15 perc
80 pont	70 pont

A vizsgán használható segédeszközök

	Középszint	
	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
A vizsgázó biztosítja	NINCS	NINCS
A vizsgaszervező intézmény biztosítja	NINCS	A feladatokkal összefüggő segédeszköz (képi, nyomtatott, illetve elektronikus ismerethordozó)

Közzé kell tenni

	Középszint	
	Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga
Anyag	projektfeladatok javítási-értékelési útmutatója	tételcímek
Határidő	május-júniusi vizsgaidőszak kezdete előtt legalább hatvan nappal	május-júniusi vizsgaidőszak kezdete előtt legalább hatvan nappal
Felelős	A vizsgaanyagok elkészítéséért felelős intézmény	

KÖZÉPSZINTŰ VIZSGA

Írásbeli vizsga	Szóbeli vizsga	
(projekt)	15 perc	
Egy téma önálló, évközi feldolgozása	A projektmunka megvédése	Egy tétel kifejtése
80 pont	20 pont	50 pont

Írásbeli vizsga

Egy projekt készítése váltja ki az írásbeli vizsgát.

A projekt témája a részletes követelményekben szereplő nyolc témakör bármelyikéből választható, melyet a vizsgázó a szóbeli vizsgán véd meg.

A projektmunkával szemben támasztott követelmények

10-20 oldal terjedelmű, amelyből szemléltetések nélkül a szöveg hossza 12-es betűmérettel, másfeles sortávolsággal minimum 5 oldal. A projektleírásnak tartalmaznia kell a munka fázisait: a téma kiválasztása indoklását, hipotézisek illetve célkitűzések megfogalmazását, bibliográfiát, szakirodalmi vonatkozásokat, a gyűjtőmunka leírását, a téma tartalmi részének kidolgozását, következtetéseket, személyes élményeket.

A projektmunka a téma kiválasztásától a végső forma létrehozásáig önálló munka. A vizsgázó a projektmunka elkészítése során konzulens segítségét kérheti. Ha a vizsgázó már nem rendelkezik tanulói jogviszonnal, és konzulens segítségét kéri, akkor saját maga gondoskodik konzulensről. A tanulói jogviszonyban lévő vizsgázó konzulense lehet a szaktanára is. A vizsgázó legkésőbb az írásbeli vizsgaidőszak kezdetéig leadja a kész projektmunkát.

A vizsgázó a projektmunka bemutatásához szemléltető anyagot vagy rövid, tézisszerű összefoglalást készít, amit a szóbeli vizsgán használ fel, a projekt megvédésekor.

A projektmunka értékelése

A projektmunkára összesen 80 pont adható. A teljesítmény értékelése a következő általános értékelési kritériumokat tartalmazó központi javítási-értékelési útmutató alkalmazásával történik.

I. Tartalom

a) komplexitás, a téma többoldalú megközelítése	30 pont
b) a téma újszerű megközelítése	10 pont
c) bibliográfia és a téma szakirodalmi vonatkozásainak megjelenítése	5 pont

II. A projektkészítés folyamata

a) a projekt fázisainak megjelenítése	5 pont
b) az egyéni kutatómunka megjelenítése	15 pont

III. Forma

a) nyelvi megformáltság	8 pont
-------------------------	--------

b) szerkezet, végső megjelenítés minősége	7 pont
---	--------

Amennyiben a létrehozott szöveg jelentősen rövidebb a minimális szövegmennyiségnél (kevesebb mint 4 oldal), a projekt munka értékelhetetlen.

Szóbeli vizsga

A szóbeli tételsor tartalmi és formai jellemzői

A vizsgázó 5 percben bemutatja projekt munkáját. Ehhez előre elkészített szemléltető anyagot vagy rövid, tézisszerű összefoglalást hoz magával. Ezután 10 perc áll rendelkezésére, hogy kifejtse a tételét.

A tételsor a négy kötelező témakörből összeállított 20 tételből áll (Történeti ismeretek, Nemzetiségi jogi, társadalmi ismeretek, A román nemzetiség nyelvvel kapcsolatos ismeretek, Néprajzi ismeretek). A tételeknek összességükben le kell fedniük mind a négy ismeretsoportot. A tételek mindegyike tartalmazzon egy, a tétel témájához kapcsolódó forrást is, amelynek elemzése szintén a felelet része.

A szóbeli vizsgarész értékelése

A szóbeli vizsgateljesítmény maximális pontértéke 70 pont. Ezen belül a projekt bemutatására 20 pont, a tétel kifejtésére 50 pont adható. A vizsgateljesítmény értékelése a következő általános értékelési kritériumokat tartalmazó központi értékelési útmutató alkalmazásával történik.

A projekt bemutatása – összesen 20 pont

– a projekt munka lényegre törő összefoglalása	7 pont
– prezentációs technika, előadásmód	5 pont
– nyelvi megformáltság	5 pont
– szemléltetés	3 pont

A szóbeli tétel értékelése – összesen 50 pont

– tartalom	25 pont
– a forrás elemzése	10 pont
– nyelvi megformáltság	10 pont
– szerkezeti felépítés, a felelet felépítése	5 pont

CERINȚE DETALIAȚE DE BACALAUREAT

A) COMPETENȚE

Candidatul trebuie

- să cunoască așezarea României, munții și apele țării;
- să știe să se folosească de hartă;
- să prezinte geografia economică și fizică a României;
- să fie capabil să prezinte trăsăturile caracteristice de natura geografică, istorică și culturală ale diverselor regiuni;
- să aibă cunoștințe de bază despre așezarea geografică a românilor din Ungaria, despre istoricul așezărilor și condițiile lor de viață;
- să prezinte influența ambianței așezării geografice exercitată asupra modului de viață al românii de pe aceste meleaguri;
- să fie capabil de a culege - și în mod independent - informații din izvoare scrise istorice și nescrise, din reviste, studii de specialitate și filme;
- să găsească legături între evenimente istorice din istoria popoarelor român și maghiar, precum și din istoria universală;
- să cunoască legende istorice, filme și alte opere artistice despre voievozi;
- să fie capabil să plaseze în timp și spațiu evenimentele din istoria românilor, maghiarilor și din istoria universală, precizând nume și locuri;
- să cunoască caracteristicile importante ale istoriei comunității române, așezările cu populație românească din Ungaria, factorii naturali și geografici;
- să aibă cunoștințe de bază cu privire la istoria (culturii) românilor din Ungaria de ieri și de azi;
- să înțeleagă cauzele și împrejurările colonizărilor și recolonizărilor;
- să fie capabil să schițeze istoricul localității natale pe baza unor documente nescrise (fotografii vechi, obiecte de valoare muzeala) și pe baza surselor scrise (scrisori din trecut și matricole);
- să aibă cunoștințe de baza despre drepturile civile și de naționalitate;
- să fie capabil să prezinte trăsăturile specifice sociologice care determină relațiile dintre cei ce aparțin aceleiași etnii;
- să fie capabil să prezinte principalele particularități ale dialectelor române și ale variantelor de grai;
- să aibă părere personală despre lingvismul dublu (gariul și limba standardă) și bilingvism;
- să fie capabil să înțeleagă cauzele directe și indirecte - într-un context de cauza-efect - ale unirii bisericii (din 1701);
- să fie capabil să caracterizeze în mod complex valorile materiale și spirituale ale românilor din Ungaria;
- să descopere paralelisme între cultura populară română și maghiară în circulația motivelor strămoșești;
- să fie capabil să identifice influențele reciproce în diferitele culturi etnice, prezentând oral și în scris esența identităților și diferențelor;

- să cunoască principalele trăsături caracteristice ale arhitecturii bisericilor ortodoxe;
- să înțeleagă influența reciprocă dintre tradiție și inovație, precum și filozofia păstrării și creării valorilor;
- să aibă părere despre rolul mediilor de informare în activitatea de păstrare și de creare a tradițiilor;
- să fie capabil să facă legătură între cunoștințele de geografie, istorie, cultură, etnologie și arte;
- să se orienteze în mod adecvat în lumea teatrului, muzicii, filmului, științelor, tehnicii și a sportului.

B) DOMENII DE CUNOSTINȚE

1. Cunoștințe geografice

Teme	Cerințe
1.1 Cunoștințe generale despre geografia României	Situarea României în Europa. Asezarea geografică, țările vecine. Aspecte geografico-istorice. Spațiile frecventate, regiunile și zonele etnogeografice.
1.2 Specificul geografic și istoric al României	Populația, componența etnică. Resursele naturale, munții, apele. Specificul florei și al faunei.
1.3 Componența etnică a populației	Tipuri de așezări. Populația. Minoritățile naționale. Conviețuirea românilor și a ungarilor în România de azi și în afara granițelor.
1.4 Simbolurile geografice în creații populare. Zone etnogeografice	Simboluri specifice ale României în oglinda unor legende, mituri, povestiri fabuloase. Ex. Legenda orașului București (ciobanul Bucur...); Ateneul român, simbol al culturii române; Teiul lui Eminescu (copacul îndrăgostiților – Iași)
1.5 Turismul	Stațiuni de câmpie, stațiuni montane, podgorene și balneoclimaterice. Turism medical, turism rural.
1.6 Aspectul geografic al localităților din zona limitrofă graniței maghiaro-române	Analiza circumstanțelor geografice ale așezărilor, poziția limbii. Efectul acestora asupra modului de trai al românilor.
1.7 Regiuni și personalități	Prezentarea în mod coerent a cunoștințelor din domeniile geografiei, istoriei, istoriei bisericii, artelor.

Teme	Cerințe
	<p>Regiuni, epoci și personalități istorice în opere de artă și științifice (de ex. valea Oltului, mănăstirea Cozia, Mircea cel Batrin; Geo Bogza: Cartea Oltului, Octavian Goga: Oltul, Ion Minulescu: Pe malul Oltului).</p> <p>Stiluri în arhitectura și în artele plastice (de ex. stilul bizantin, brâncovenesc, argeșean, moldovenesc etc.).</p>

2. Cunoștințe de istorie

2.1 Istoria românilor

Teme	Cerințe
2.1.1 Începuturile	Primele semne ale vieții de pe teritoriul actual al României. Cunoașterea cât mai obiectivă a formării poporului și limbii române.
2.1.2 Formarea statelor române	Condițiile în care s-au format statele feudale. Voievodatele ca primele formațiuni politice în Moldova și Țara Românească.
2.1.3 Pericolul turcesc	Principatele române, expansiunea turcească. Consolidarea și dezvoltarea Țării Românești și Moldovei.
2.1.4 Epoca renașterii naționale	Românii din Transilvania în secolul al 18-lea. Situația țărănimii din Transilvania și Ungaria. Răscoala sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan. Consecințele ei. Mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu. Principatele și Regulamentele Organice. Românii din Transilvania și din Ungaria în epoca reformelor și în timpul revoluției de la 1848. Revoluția de la 1848 în principate.
2.1.5 Constituirea statului modern	Unirea Principatelor. Formarea statului român național. Reformele lui Cuza. Pactul dualist din

	<p>1867 și situația românilor din Transilvania. România și războiul de independență. Proclamarea regatului.</p> <p>Românii în epoca statului dualist maghiar, politica față de naționalități.</p> <p>Problema Transilvaniei în România.</p> <p>România și primul război mondial.</p>
2.1.6 România după primul război mondial	<p>România după pacea de la Trianon.</p> <p>Dictatura regală.</p> <p>Ajungerea la putere a Gărzii de fier. Antonescu și constituirea statului national-legionar român.</p>
2.1.7 Cel de-al doilea război mondial și urmarile sale	<p>Intrarea în război a României și evenimentele de pe front.</p> <p>Trecerea României de partea Uniunii Sovietice.</p> <p>România și sfera de interes sovietică. Armata Rosie pe teritoriul României. Schimbarea regimului.</p>
2.1.8 Dictatura comunistă în România	<p>Schimbări sociale și economice după cel de-al doilea război mondial. Instalarea dictaturii comuniste. Urmările cultului personalității.</p>
2.1.9 Schimbarea regimului în România	<p>Revoluțiile din Timișoara și București.</p> <p>Răsturnarea sistemului socialist și formarea partidelor democratice.</p>
2.1.10 Epoci și personalități istorice	<p>Prezentarea în mod coerent a cunoștințelor din domeniile geografiei, istoriei, istoriei bisericii, artelor.</p> <p>Regiuni, epoci și personalități istorice în opere de artă și științifice (de ex. valea Oltului, mănăstirea Cozia, Mircea cel Batrin; Geo Bogza: Cartea Oltului, Octavian Goga: Oltul, Ion Minulescu: Pe malul Oltului).</p> <p>Stiluri în arhitectura și în artele plastice (de ex. stilul bizantin, brâncovenesc, argeșean, moldovenesc etc.).</p>
2.1.11 Științe	<p>Savanți de origine română cu renume mondial în științele: matematică, fizică, chimie, biologie, geografie, istorie, filozofie, lingvistică.</p> <p>Cercetări (rezumat).</p> <p>Sportivi de renume mondială.</p>

2.2 Istoricul românilor din Ungaria

Teme	Cerințe
2.2.1 Pe urmele trecutului din perioada premergătoare secolului al 18-lea	Cunoașterea regiunii dintre Crișuri și Mureș (cu folosirea hărții), a zonei așezărilor populate de români din Ungaria. Rolul numelor de familie și de localități cu privire la originea românilor. Fapte istorice în oglinda datelor.
2.2.2 În epoca dominației turcești	Stabilirea românilor și condițiile geografice ale așezărilor lor. Din însemnările lui Evlia Celebi (cetatea din Giula, 1666). Rolul cetății medievale în timpul stăpânirii otomane. Cauzele și urmările depopulării acestei regiuni.
2.2.3 Secolul al 18-lea, perioada recolonizării (1718-1746)	Cauzele, procesul și urmările recolonizării. Reorganizarea județelor Bihor, Bichiș și Csanád. Factorii de bază ai supraviețuirii (limba, religie ortodoxă, datini, arte). Creșterea numărului și a proporției românilor ardeleni.
2.2.4 Istorie locală	Istoricul așezărilor Aletea, Bătania, Bichișciaba, Chitighaz, Micherechi, Otlaca- Pustă, Giula, Săcal, Apateu, Bedeu, Poci, Cenadul Unguresc. Prima apariție în documente istorice, fundații. Proprietarii (numele renumitelor familii maghiare și germane). Etnia și confesiunea locuitorilor. Viața religioasă, învățământ, culturalizare, obiceiurile de endogamie și de exogamie.
2.2.5 Năzuințe naționale și culturale	Rolul Școlii Ardelene. Caracterizarea comunităților macedoromâne din Monarhia Austro-Ungară. Personalități de seamă. Rolul lor în viața economică și culturală.
2.2.6 Personalități de seamă	Moise Nicoară, Gheorghe Pomuț (Pomutz György), I. Vulcan. I. I. Ardelean, David Voniga, Șt. Rusu și alții în slujba românilor din Ungaria. Caracterizarea crezului, rolului de mecenat și a misiunii lor. Importanța istoriografiei române din Ungaria (I. Ioan Ardelean: Monographia). Testamentul lui Ștefan Rusu. Legende despre Gheorghe Pomuț și Ștefan Rusu. Rolul Societății Petru Major.

Teme	Cerințe
2.2.7 Instituții culturale, școli, învățământ, fundații	Școli confesionale, Școli românești de stat. Învățământul superior. Rolul fundațiilor în viața culturală a românilor din Ungaria. Fundații înființate de E. Gojdu, Ghiba-Birta Elena, Pap Teodor, Tegle Petru.
2.2.8 Presa în limba română, publicații	Cunoștințe despre istoria presei până în anul 1918. Însemnătatea revistelor Familia și Lumina. Alte publicații, almanahuri.
2.2.9 Viața culturală în a doua jumătate a secolului al 20-lea	Dezvoltarea condițiilor socio-culturale. Perioadele mai importante ale istoriei culturii românilor din Ungaria. Scurt istoric al unor instituții românești (de ex. istoricul scolilor). Institutul de Cercetari al Românilor din Ungaria. Publicații (Simpozion, Annales, Izvorul, Din tradițiile populare ale românilor din Ungaria etc.). Instituții superioare. Mass-media.

3. Cunoștințe sociale

Teme	Cerințe
3.1 Caracteristicile sociologice ale comunității românești din Ungaria	Sistemul de relații (constrânse și extinse) a comunității de naționalitate.
3.2 Conștiința de apartenență la comunitatea românească și forme specifice de afirmare și manifestare	Identitate individuală, identitate colectivă, atașament dublu, bilingvism (română și maghiară), lingvism dublu (grai, limba standard). Cauzele, specificitățile, stadiul, direcția procesului de asimilare.
3.3 Formarea și specificul creștinismului ortodox	Cauzele și urmările schismei. Ruptrura dintre creștinismul din est și din occident. Diferențe mai importante la nivel canonic, disciplinar și liturgic dintre slujba ortodoxă și cea catolică.
3.4 Protestantismul, Biserici (neo)protestante.	Esența protestantismului. Influența sa asupra dezvoltării culturii (române). Rolul bisericilor baptiste și pentecostale în păstrarea limbii române.

Teme	Cerințe
3.5 Reflectare asupra schimbărilor sociale prin teatru, cinematografie	Cunostințe de bază despre istoria teatrului. Actori, regizori, dramaturgi români de renume mondială.

4. Cunoștințe juridice și sociale cu privire la naționalități

Teme	Cerințe
4.1 Normele de drept cu privire la politica față de naționalități	Legea pentru naționalități și influența acesteia asupra funcționării instituțiilor. Rolul Comisarului drepturilor fundamentale și al Adjunctului comisarului drepturilor fundamentale, responsabil pentru drepturile naționalităților din Ungaria. Rolul autoguvernărilor, asociațiilor în viața comunității.

5. Limba română – Limba naționalității române din Ungaria

Teme	Cerințe
5.1 Originea limbii române	Limbile romanice. Scurt istoric al formării limbii române. Prezentarea teritoriilor unde se vorbește limba română.
5.2 Limba literară	Varianta literară a limbii române. Stilurile.
5.3 Dialecte, graiuri	Particularitățile dialectelor române.
5.4 Limba românilor din Ungaria	Particularitățile dialectelor române din Ungaria (vezi basmele și poveștile populare). Tipuri ale schimbului de limbă. Factorii care generează aceste schimburi. Imprejurările formării bilingvismului. Limba română standardă din Ungaria. Obiceiuri de alegere a limbii.
5.5 Limbă - identitate	Generația nouă, familia, școala, biserica, mass-media, limba. Limba, identitatea în poeziile autorilor români din Ungaria (Lucian Magdu, Maria Berényi).

6. Cunoștințe etnografice

6.1 Cultura populară a românilor din Ungaria

Teme	Cerințe
6.1.1 Conviețuirea comunităților (țărănești) românești și cu celelalte etnii	Interacțiuni în cultura populară maghiară și română. Acomodarea înaintșșilor noștri la mediul geografic și cultural.
6.1.2 Familia de tip tradițional	Structura familiei, sistemul ei de relații și ierarhia ei.
6.1.3 Activitățile strămoșești și meșteșugurile	Activități și meșteșuguri vechi la românii din Ungaria.
6.1.4 Textile populare	Țesături, textile brodate ca cele mai caracteristice elemente românești ale locuinței. Arta țesutului (textile, procese, modele de broderie).
6.1.5 Îmbrăcămintea	Portul românilor din Ungaria. Particularitățile etnice. Funcția pieselor de îmbrăcăminte. Portul popular al naționalităților conlocuitoare (germani, slovaci, sârbi). Prezentare generală.
6.1.6 Obiceiuri privind mesele, mâncăruri specifice.	Mâncăruri specifice ale românilor din Ungaria servite în zilele de lucru și cu prilejul sărbătorilor.
6.1.7 Sărbători calendaristice. Țesături, datini	Poezii legate de sărbătorile calendaristice. Sărbătorile în creații literare (la liberă alegere).
6.1.8 Riturile de trecere	Obiceiuri, credințe și creații populare legate de naștere. Cântece de leagăn. Simboluri ale botezului ortodox. Obiceiuri populare practicate înainte de nuntă. Obiceiuri legate de nuntă, creații folclorice, simboluri sacre și profane. Credințe și simboluri strămoșești în riturile de înmormântare. Moartea - sacralitatea nuntirii în poezia populară românească (de ex. Miorița).
6.1.9 Credințe populare, superstiții	Semne (premonitorii) pozitive și negative. Fiinte mitice.
6.1.10 Medicina populară	Procedee magice. Descântatul. Descânțecă. Poezia legată de medicina populară.
6.1.11 Locul și rolul copilului în comunitățile tradiționale și în societatea modernă	Drepturile și obligațiile copilului. Jucării, teatru pentru copii, folclorul literar al copiilor. Confecționarea jucăriilor în satul tradițional. Copilul de azi și internetul.

Teme	Cerințe
6.1.12 Poezia populară	Tematica și forma doinei. Tonalitatea specifică. Oglindirea dorului, peisajului și a dragostei în cinci, șase poezii populare.
6.1.13 Proza populară	Legende despre haiducul „Bologu”. Elemente universale, naționale și locale în poveștile lui Vasile Gurzău, Teodor Simonca, Mihai Purdi. Rolul basmelor, poveștilor în viața copilului de ieri și de azi. Legende din lumea viețuitoarelor (plante, păsări, animale).

7. Arhitectura naționalității române

Teme	Cerințe
7.1 Mediul ambiant, case de locuit	Aspectul satului (străzi, edificii). Tipuri de case de câmpie. Caracterul și destinația acareturilor. Interiorul casei de locuit. Mobilierul (forme geometrice caracteristice, elemente ornamentale).
7.2 Arhitectura locașurilor sacre	Arhitectura interioară și exterioară, compoziții ale frescelor.
7.3 Arte plastice	Stiluri în arhitectura și în artele plastice (de ex. stilul bizantin, brâncovenesc, argeșean, moldovenesc etc.). Capodoperele arhitecturale și de artă plastică românești (câteva exemple). Privire generală asupra artei plastice a românilor din Ungaria.

8. Muzica și dansurile naționalității române

Teme	Cerințe
8.1 Întâlniri tradiționale	Jocul duminical și de sărbători. Caracteristicile dansurilor bihorene. Rolul, tema și forma strigăturilor.
8.2 Drama populară	Teatru folcloric: Turca, Vicleimul, și alte piese populare cu secvente mascate. Descifrarea sensurilor.
8.3 Muzica populară, dansuri populare	Culegeri de cântece populare române, dansuri bihorene.

Teme	Cerințe
8.4 Muzică clasică	Celebrități mondiale: compozitori, cântăreți de operă.

C) DESCRIEREA EXAMENULUI

Fazele examenului

Nivel mediu	
Examen în scris	Examen oral
Proiect	15 minute
80 de puncte	70 de puncte

Materiale auxiliare acceptate în cursul examenului

	Nivel mediu	
	Examen în scris	Examen oral
Asigurarea îi revine candidatului	NU SE DĂ	NU SE DĂ
Asigurarea îi revine instituției organizatoare de examen	NU SE DĂ	Materiale ajutătoare referitoare la temele date (surse scrise, vizuale, electronice)

Se vor publica

	Nivel mediu	
	Examen în scris	Examen oral
Material	Conform ghidului de corectare și evaluare al proiectului	Titlurile tezelor
Data limită	Minimum cu șaizeci de zile înainte de începerea sesiunii de examene	Minimum cu șaizeci de zile înainte de începerea sesiunii de examene
Instituția responsabilă	Instituția responsabilă pentru întocmirea materialelor de examamen	

EXAMENUL DE NIVEL MEDIU

Examen în scris	Examen oral	
(proiect)	15 minute	
Elaborarea individuală a unei teme în cursul anului.	Suștinerea proiectului	Expunerea unei teze
80 de puncte	20 de puncte	50 de puncte
	70 de puncte	

Examenul în scris

Structura conținutului

Elaborarea unui proiect are valoare egală cu examenul în scris.

Subiectul proiectului poate fi ales din cele opt domenii de cunoștințe care au fost studiate în timpul anului școlar, subiect care va fi susținut de către candidat în cadrul examenului oral.

Cerințele referitoare la proiect

Un text de 10-20 de pagini care să conțină, fără ilustrații, cel puțin 5 pagini dactilografiate cu litere de 12 puncte mărime și cu o distanță de 1,5 între rânduri. Descrierea proiectului trebuie să conțină fazele elaborării: motivarea alegerii subiectului, precizarea ipotezelor, respectiv a scopurilor, bibliografia, referirile la literatura de specialitate, descrierea muncii de cercetare, procesul elaborării conținutului, concluziile, impresiile personale. Elaborarea proiectului să fie muncă individuală de la alegerea subiectului până la forma lui definitivă. În cursul elaborării, candidatul are voie să-i ceară ajutorul vreunui consultant. Întrucât candidatul nu este elevul ordinar al școlii și are nevoie de consultant, el însuși și-l va alege. Consultantul elevului ordinar poate fi însuși profesorul lui de specialitate. Candidatul își va preda proiectul cel mai târziu până la data începutului sesiunii examenului în scris.

Candidatul va prezenta alături de proiect materialul ilustrativ sau un rezumat al aspectelor fundamentale de care se va folosi în cadrul examenului susținându-și proiectul.

Evaluarea proiectului

Proiectul poate fi evaluat în total cu maximum 80 de puncte. Evaluarea realizării proiectului se va face pe baza directivelor centrale de corectare și evaluare care conțin următoarele criterii:

I. Conținutul

a) complexitate, aspectul multilateral al prezentării temei	30 de puncte
b) prezentarea temei sub aspecte noi	10 puncte

c) prezentarea bibliografiei și a referirilor la literatura de specialitate	5 puncte
---	----------

II. Procesul elaborării proiectului

a) prezentarea fazelor proiectului	5 puncte
b) descrierea muncii individuale de cercetare	15 puncte

III. Forma

a) elasticitatea limbajului	8 puncte
b) structura, calitatea aspectului final	7 puncte

Întrucât textul proiectului ar fi mai scurt decât volumul minim, adică ar cuprinde mai puțin de 4 pagini, lucrarea nu poate fi evaluată.

Examenul oral

Caracteristicile de conținut și de formă ale blocului de teze

Candidatul își va prezenta proiectul în timp de 5 minute. Pentru examenul oral, candidatul va aduce cu sine materialul ilustrativ adunat în prealabil ori un rezumat scurt al proiectului. Examenul va continua cu expunerea tezei în 10 minute.

Blocul de teze cuprinde cel puțin 20 de teze compuse din cele patru domenii de cunoștințe obligatorii (Cunoștințe de istorie, Cunoștințe juridice și sociale cu privire la naționalități, Cunoștințe etnografice, Limba naționalității române din Ungaria). Tezele trebuie să atingă subiecte din toate cele patru domenii de cunoștințe. Fiecare teză să conțină și o oarecare sursă referitoare la temă, analiza căreia se integrează în examenul oral.

Evaluarea examenului oral

Calitatea expunerii candidatului la examenul oral poate fi evaluată cu maximum 70 de puncte. Din acestea 20 de puncte se pot da pentru prezentarea proiectului, iar 50 de puncte pentru expunerea tezei. Evaluarea examenului oral se va face pe baza îndrumătorului central de evaluare care conține următoarele criterii de evaluare.

Prezentarea proiectului – în total 20 de puncte

– rezumarea esențialului proiectului	7 puncte
– tehnica prezentării, modul expunerii	5 puncte
– limbajul	5 puncte
– demonstrații cu ajutorul materialului intuitiv	3 puncte

Evaluarea expunerii tezei – în total 50 de puncte

– conținutul	25 de puncte
– analiza surselor	10 puncte
– limbajul	10 puncte
– structura expunerii, compunerea răspunsului	5 puncte

A Belügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 12/2022. (VI. 28.) BM utasítás alapján a köznevelésért felelős miniszter nevében eljárva: